

АРТЪР КЛАРК МАЙМУНА В КЪЩАТА

Превод от английски: Венелин Мечков, 1998

chitanka.info

Според баба идеята ми беше ужасна. Все пак тя си спомняше дните, когато бе съществувала *човешка* прислуга.

— Много грешиш, ако си мислиш, че ще пусна маймуна в дома си — рече ми троснато.

— Не бъди толкова старомодна, бабо — отвърнах ѝ. — Пък и Доркас не е маймуна.

— Ами тогава какво е?

Прелистих страниците на каталога на корпорацията „Байолоджикал енджиниъринг“. — Ето, бабо, чуй: „Сврхшимпанзето (запазена марка) «Pan Sapiens» е разумен антропоид, създаден чрез изкуствен подбор и генно инженерство на основата на обикновени шимпанзета...“

— Нали ти казах! Маймуна е!

— „... и разполага с речник, достатъчно обширен, за да разбере смисъла на прости нареждания. Може да бъде обучено да изпълнява всякакви задачи, свързани с домакинство или прост ръчен труд. То е кротко и предано и лесно се привързва към дома и особено към децата...“

— Към децата! Ти ще оставиш ли Джони и Сюзън при една... при една *горила*?

Затворих каталога и въздъгнах.

— Тук си права, бабо. Доркас *наистина* е скъпа, и ако тези малки чудовища си позволят да я тормозят...

За щастие, в този момент се позвъни.

— Разпишете се, моля — каза служителят на фирмата. Разписах се и така Доркас влезе в нашия живот.

— Здравей, Доркас — рекох ѝ. — Надявам се, че в този дом ще бъдеш щастлива.

Големите ѝ тъжни очи ме стрелнаха изпод изпъкналите костни дъги. Бях срещала много по-грозни човешки същества, но трябва да призная, че и тя имаше доста странен вид. Бе висока само четири стъпки и почти толкова широка. В простичката си спретната униформа приличаше на прислужница от филмите от началото на двадесети век. Краката ѝ обаче бяха боси и заемаха една удивително голяма част от пода.

— Добрутро, госпожа — отговори ми тя със завален, но напълно разбираем глас.

— Та тя може да говори! — възкликна баба.

— Естествено — отговорих. — Тя може да произнася над петдесет думи и да разбира двеста. И ще научи още, когато започне да свиква с нас, но на първо време ще трябва да се придържаме само към думите от четиридесет и втора и четиридесет и трета страница на инструкцията.

Подадох инструкцията на баба. За пръв път в живота си тя не успя да намери дума, обясняваща *собствените ѝ* чувства.

Доркас бързо привикна към новата обстановка. Началното ѝ обучение на прислужница и детегледачка се оказа на висота. Към края на първия месец почти не останаха домакински задължения, с които да не може да се справя. Научи всичко, като се почне от подреждането на масата и се свърши с преобличането на децата. В началото демонстрира една досадна привичка — предпочиташе да хваща предметите с краката си. Очевидно това ѝ изглеждаше толкова естествено, колкото и ползването на ръцете за същата цел. Макар и с доста усилия, отучи се от този навик. За това помогна най-вече угарката от една от цигарите на баба.

Беше добродушна, добросъвестна и не влизаше в пререкания. Разбира се, не бе ужасно умна и някои неща трябваше да ѝ се обясняват надълго и нашироко, за да успее да ги схване. Бяха ми необходими няколко седмици, за да установя пределите на нейните възможности и да се съобразя с тях. В началото ми бе трудно да не забравям, че тя все пак не беше човешко същество, и че нямаше смисъл да вода с нея обичайните женски разговори. Някои неща, дрехите например, събуждаха нейния интерес, особено когато бяха с ярки цветове. Ако ѝ бях позволила да се облича по свой вкус, щеше да прилича на участник в карнавално шествие.

За мое щастие, децата я обожаваха. Знам какво говорят хората за Джони и Сю и съм съгласна, че в него има известна доза истина. Не е лесно да възпитаваш деца, когато през по-голямата част от времето баща им отсъства от къщи, пък и баба винаги ги глези, остане ли насаме с тях. Глези ги и Ерик, когато корабът му е на Земята, а сетне аз трябва да се справям с последиците. Никога не се омъжвайте за

космонавт, ако можете да избегнете това. Заплащането може и да е добро, обаче романтиката бързо се изпарява.

В деня, когато Ерик се завърна от курса до Венера в полагаемия му се триседмичен отпуск, нашата нова прислужница вече се бе утвърдила като член на семейството. Ерик бързо свикна с нея. В края на краищата на други планети бе срещал къде-къде по-странни същества. Естествено, измърмори нещо относно цената, обаче му дадох да разбере, че сега, след като съм се освободила от по-голямата част от домакинската работа, ще можем да отделим повече време един за друг и освен това да осъществим някои отдавна отлагани гостувания. След като Доркас бе поела грижите за децата, можех отново да се включа в светския живот.

В Порт Годар действително имаше светски живот, макар и да се намирахме в центъра на Тихия океан (след това, което се случи в Маями, всички големи космодруми бяха установени далеч от цивилизования свят). При нас имаше непрекъсващ поток от изтъкнати гости и пътници от цялата планета, а и от по-отдалечени места.

Във всяка човешка общност има лице, определящо нейните еталони за мода и култура, нейна *grande dame*, необичана от нито една от неуспелите ѝ съпернички, но на която всички се стремят да подражават. При нас тази дама бе Кристин Суансън. Съпругът ѝ бе комодор от Космическата служба и тя непрестанно ни го напомняше. След всяко кацане на космически кораб канеше всички офицери от станцията на прием в разкошната си къща, оформена в стил деветнадесети век. Беше благоразумно човек да не отклонява тези покани, освен ако разполагаше с някакво много убедително оправдание, макар че това предполагаше задължителното запознаване с картините на Кристин. Бе си въобразила, че е художничка, вследствие на което всички стени бяха украсени с многоцветни цапаници. Едно от досадните неща при гостуванията у Кристин бе необходимостта да измисляш някакви възпитани коментари за нейните картини. Друго досадно нещо бе еднометровото ѝ цигаре.

От деня на последното идване на Ерик в дома на Кристин се бе появила нова поредица от картини. Тя бе навлязла в своя „квадратен“ период.

— Нали разбирате, мили мои — обясняваше ни, — че едновременните продълговати картини са ужасно демодирани и

просто нямат място в космическата ера. Там горе не съществуват понятията „горе“ и „долу“, „хоризонтал“ и „вертикал“, така че не виждам причини дължината на една съвременна картина да се отличава от ширината ѝ. Съвършената картина би трябвало да се възприема по един и същи начин, независимо от коя страна е закачена. В момента се опитвам да докажа точно това.

— Това ми се струва логично — рече тактично Ерик (в края на краищата комодорът бе негов началник). Обаче след като стопанката се отдалечи, добави: — Не знам дали картините на Кристин няма да спечелят, ако ги окачат с лицевата част към стената.

Съгласих се с него. Преди да се омъжа, бях посещавала няколко години художествено училище и смятах, че притежавам познания по тази тема. Ако бях на мястото на Кристин, и аз можеше да привлека вниманието със собствените си картини, които сега събираха прах в гаража.

— Знаеш ли, Ерик — казах му закачливо, — струва ми се, че бих могла да науча Доркас да рисува по-хубави картини от тези.

В отговор той се засмя.

— Вероятно би си струвало някой ден да направиш това, ако Кристин съвсем се самозабрави.

Забравих този разговор и си спомних за него едва месец по-късно, когато Ерик отново се намираше в Космоса.

Точната причина за конфликта ми с Кристин не е важна. Бе свързана с един план за развитието на градчето, при което Кристин и аз заехме противоположни становища. Тя се наложи, както винаги, така че напуснах заседанието разгневена и обидена. Когато се прибрах у дома, видях, че Доркас разглеждаше цветните илюстрации на едно списание. Тогава се сетих за думите на Ерик.

Оставих чантичката и шапката си на закачалката и казах решително: „Доркас, ела с мен в гаража.“

Отне ми доста време да открия тубите с маслени бои и статива изпод купчините счупени играчки, стари коледни украшения, водолазно оборудване, празни кашони и какво ли още не — Ерик все не намираше време да разчисти гаража в интервалите между своите полети. Изпод боклуците измъкнах и няколко недовършени картини, които също щяха да ми свършат работа. Взех един наченат пейзаж,

върху който бе изобразено само едно тънко дърво, и казах: „Доркас, ще те науча да рисуваш.“

Планът ми, макар и не съвсем почтен, бе прост. Всички знаем, че и в миналото е имало маймуни, научени да оцапват платната с бои. Нито една от тях обаче не бе създала една истинска, правилно композирана картина. Бях убедена, че това не беше по силите и на Доркас, обаче никой нямаше да узнае, че аз съм насочвала ръката ѝ. Всичко щеше да си остане за нейна сметка.

Всъщност не възнамерявах да измамя никого. Разбира се, аз щях да определя композицията, да смесия боите и да свърша по-голямата част от работата, обаче щях да дам на Доркас пълна свобода да се включи в нея. Надявах се, че тя щеше да оцвети едни или други елементи в определени цветове, и може би дори да си създаде нещо като собствен стил в това занимание. Ако извадех късмет, щеше да свърши може би една четвърт от цялата работа. Тогава щях да кажа, че картината е изцяло нейно дело, при това с чиста съвест — та нима Микеланджело и Леонардо не бяха се подписвали под картини, изпълнени най-вече от техните помощници? Е, добре, аз щях да бъда „помощникът“ на Доркас.

Трябва да призная, че в началото бях малко разочарована. Доркас бързо схвана общия замисъл и разбра за какво се използват четката и палитрата, но действията ѝ бяха много несръчни. Твърде дълго се колебаеше коя от ръцете си да използва и непрестанно прехвърляше четката от едната в другата. В крайна сметка почти цялата работа я свърших аз, като приносът на Доркас се изрази само в няколко мацвания с четката.

Естествено, не можех да очаквам тя да стане художник само след два урока. Пък и това не беше важно. Ако Доркас се провалеше в изкуството, щеше да ми се наложи само да спестя малко повече от истината, когато заявя, че картините ѝ са изцяло изпълнени от нея.

Не бързах, тъй като в такива неща не трябва да се проявява припряност. След два месеца школата на Доркас вече можеше да се похвали с дузина картини, всичките на теми, познати на едно супершимпанзе от Порт Годар. На тях бяха изобразени лагуната, нашия дом, излитане на ракета през нощта (блясъци и пламъци), риболовна сцена и палмова горичка. Банални теми, не ще и дума, но излизането извън тях щеше да предизвика подозрения. Предполагах,

че преди да се озове в нашия дом, Доркас едва ли бе опознала голяма част от света в лабораторията, където бе обучена.

Най-добрите ѝ картини (а някои от тях *наистина* си ги биваше, аз разбирам от тези неща) окачих на такива места в жилището си, където нито един от приятелите ми нямаше да пропусне да ги види. Планът ми сработи и първоначалните хвалебствия бързо бяха сменени с изблици на недоверие („Хайде де? Наистина ли?“), когато скромно отрекох авторството си. Някои отначало не ми повярваха, обаче не след дълго разсеях съмненията им, след като позволих на неколцина привилегирани гости да наблюдават Доркас по време на творческите ѝ занимания. Спрях се на хора, които не разбираха нищо от изкуство, пък и в момента тя рисуваше някаква абстрактна картина, изпълнена с червени, жълти и черни бои, която никой не се осмели да критикува. Доркас вече умееше да се преструва много добре, досущ като филмов актьор, симулиращ боравенето с музикален инструмент.

За да се разнесе новината, подарих част от най-хубавите картини с уточнението, че ги възприемам само като забавни шеги. Много внимавах да не дам и най-малкия признак на завист. „Наех Доркас, за да работи за мен, а не за музея за модерно изкуство“, уточнявах. Много внимавах да не правя никакви сравнения между нейните картини и картините на Кристин. За последното щяха да се погрижат общите ни приятели.

Когато Кристин сетне ме посети, уж „за да обсъдим нашите различия като разумни хора“, разбрах, че новината вече е достигнала до нея. Тактично отстъпих от своята позиция, докато пиехме чай, седнали под едно от най-впечатляващите творения на Доркас — пълнолуние над лагуната. Изобразената на картината лагуна бе наистина много студена, синя и тайнствена, така че имах основания да се гордея с нея. По време на разговора Кристин не каза нито думица за картината или за Доркас, обаче очите ѝ я издадоха. След това бързо отмени една изложба, която щеше да открива през следващата седмица.

Хората, пристрастени към хазарта, казват, че трябва да знаеш кога да спреш. Ако тогава се бях замислила, щях да съобrazia, че Кристин нямаше да остави нещата така и рано или късно щеше да контраатакува.

Очевидно бе избрала много подходящ момент за контраатаката си. Момент, в който децата бяха на училище, баба — на гости, а аз — в супермаркета на другия край на острова. Вероятно преди това е позвънила по телефона, за да се убеди, че у нас няма никой, т.е. нито едно човешко същество. Бяхме обяснявали на Доркас, че не трябва да отговаря на телефонните обаждания, но тя не ни разбра. По телефона гласът на едно супершимпанзе звучи досущ като гласа на пиян човек и това може да предизвика недоразумения.

Вече мога да обясня как са се развили събитията. Кристин вероятно е отишла с колата си до дома ни, изразила е силно разочарование от моето отсъствие и се е самопоканила. Сигурно веднага е подложила на разпит Доркас, обаче аз благоразумно бях дала на своята човекообразна колежка указания как да реагира при такива обстоятелства. „Това го направи Доркас. Не го направи госпожата. Доркас го направи“ — казвах ѝ всеки път, когато завършвахме едно от общите ни произведения. Предполагах, че в крайна сметка е повярвала, че това наистина е така.

Промиването на мозъка на Доркас и нейния речник от петдесет думи очевидно не бяха смутили Кристин. Тя бе делова и напориста жена, а Доркас — кротка и послушна душица. Кристин, решила да ме разобличи като измамница, навярно е била поласкана от охотата, с която е била поканена да посети студиото в гаража. Сигурно е останала и малко изненадана от това.

Прибрах се у дома половин час след идването на Кристин. Веднага щом видях паркираната ѝ до входа кола, съобразих, че предстои да се случи нещо неприятно. Надявах се, че съм успяла да пристигна навреме, но от необичайната тишина, царяща в дома, разбрах, че съм закъсняла. *Нещо вече се бе случило.* Кристин никога не преставаше да говори, дори и когато има само една маймуна за аудитория. За нея тишината бе предизвикателство, подобно на бяло платно — трябваше непременно да я запълни със звученето на собствения си глас.

Домът бе притихнал и без никакъв признак на живот. Като започнах да осъзнавам какво се бе случило, с тихи стъпки прекосих студиото, столовата и кухнята и се озовах откъм задната страна на къщата. Внимателно надникнах през откренатата врата на гаража.

Това бе горчивият момент на истината. Доркас, освободила се от моето влияние, най-сетне си бе създала собствен стил. Рисуваше с бързи и уверени движения. *Не обаче по начина, който така усърдно се бях опитала да ѝ обясня.* Що се отнася до темата...

Почувствах се силно наранена, когато видях карикатурата, която Кристин наблюдаваше с нескривано наслаждение. След всичко, което бях направила за Доркас, това ми се стори черна неблагодарност. Разбира се, сега много добре знам, че от нейна страна не е имало никаква зла умисъл, и че тя просто е търсила самоизява. Психолозите и изкуствоведите, отразили нейната изложба в музея Гугенхайм, твърдят, че портретите ѝ хвърлят ярка светлина върху взаимоотношенията между хората и животните и ни позволяват за пръв път да погледнем на човешката раса отстрани. Аз обаче имах по-друго мнение по въпроса, когато в онзи момент ѝ наредих да се прибере веднага в кухнята.

Угнети ме не само темата на нейното произведение. Угнети ме най-вече мисълта, че си бях изгубила напразно времето, което бях отделила, за да я науча не само на техника на рисуване, но и на обноски. Седнала срещу статива с ръце, скръстени на гърдите, тя бе пренебрегнала всичко, което се бях опитала да ѝ обясня.

Още тогава, в самото начало на своята кариера на независим творец, Доркас убедително доказва, че в нейните бързо движещи се крака имаше повече талант, отколкото в моите две ръце.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.